

Lehdistötiedote

Tutkimus vihapuheesta valmistunut Tampereen yliopistossa

Aggressiivinen keskustelukulttuuri ja internetin vihapuhe ovat tulleet tutuiksi viime aikojen julkisessa keskustelussa. Ne vaikuttavat yhteiskunnalliseen ilmapiiriin lisäämällä turvattomuutta ja kaventamalla sananvapautta. Tampereen yliopiston Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskuksessa COMETissa on valmistunut tutkimus, jossa tarkastellaan aggressiivista keskustelua journalismissa ja verkossa nimenomaan sananvapauden näkökulmasta.

Helsingin Sanomain Säätiön rahoittaman tutkimuksen lähtökohtana on ollut huoli siitä, että mediaan leviävä aggressiivinen kielenkäyttö alkaa rajoittaa julkista keskustelua kahdella tavalla. Yhtäältä mielipiteiden ja argumenttien kirjo voi kaventua vihan ja pelon ilmapiiriin vuoksi. Toisaalta sananvapautta erityisesti internetissä voidaan rajoittaa loukkaavan ja uhkaavan vihapuheen vuoksi.

Tutkimuksessa analysoidaan journalistien ja asiantuntijoiden kokemuksia Suomen julkisesta keskustelusta. Lisäksi on tutkittu ja vertailtu verkkokeskustelujen valvontaa Suomessa, Ruotsissa, Hollannissa ja Isossa-Britanniassa.

Tutkimuksessa haastatellut journalistit ja asiantuntijat tuovat esiin kokemuksia sekä verkkovihasta että muunlaisen vihan kohteena olemisesta. Vaikka vihan ja uhkailun vaikutukset henkilökohtaiseen sananvapauteen enimmäkseen nähtiin pieniksi, haastatellut kokivat verkkovihan ja vihapuheen rajoittavan sananvapautta koko yhteiskunnan tasolla. Asiantuntijat arvostelivat journalismia sen tavasta hyödyntää ja uusintaa verkkokeskustelujen aggressiivisia ilmauksia.

Journalismin toimintatapaa suhteessa verkkovihaan ja vihapuheeseen kuvataan tapaustutkimuksissa, jotka käsittelevät keskustelua eutanasiasta sekä suhtautumista suomenruotsalaiseen vähemmistöön ja maahanmuuttoon. Journalismin toiminnassa näkyy yhtäältä pyrkimys vapaaseen ja rajoittamattomaan tiedonvälitykseen ja toisaalta eettiseen harkintaan. Tapaustutkimukset osoittavat, miten vihamielisen aineiston kierto verkkokeskustelujen ja journalismin välillä vaihtelee tapauksesta ja siinä esiintyvistä toimijoista riippuen.

Verkkokeskusteluja valvotaan ja moderoidaan kaikissa tutkituissa maissa lakien, median itsesääntelyn sekä keskustelualustojen käyttösääntöjen avulla. Moderoinnin toteutustavoissa on kuitenkin eroja. Sallitun keskustelun rajaa määrittää uutismedian osalta median laatutavoite ja maine, keskustelufoorumien osalta foorumin tavoiteltu ilmapiiri.

Verkkokeskustelujen valvonnassa itsesääntelyä pidetään toimivampana kuin uusiin lakeihin perustuvaa sääntelyä. Tutkimuksen mukaan myös itsesääntely ja käyttäjien itsesensuuri voivat muodostua sananvapauden esteiksi. Myös kaupalliset tavoitteet ja niihin perustuva keskustelujen ja keskustelijoiden normatiivinen valikointi voivat rajoittaa vapaata keskustelua.

Tutkimukseen haastateltujen suhtautuminen vihapuheen rajoittamiseen oli kahtalaista. Yhtäältä korostettiin vastuullista sanankäyttöä ja väärinkäytösten välillisiä vaikutuksia yhteiskuntaan, ja siksi keskusteluissa tulisi suojella heikossa asemassa olevia. Toisaalta kannatettiin rajatonta sananvapautta, jossa vain suorat uhkaukset suljetaan vapaan sanankäytön ulkopuolelle.

Kirjat tiedot: Reeta Pöyhtäri, Paula Haara ja Pentti Raittila: Vihapuhe sananvapautta kaventamassa (Tampere University Press 2013). 271 sivua, hinta 28 € Paineitun kirjan tilaukset verkkokirjakauppa Granum (<http://granum.uta.fi>) tai kirjamyynti@juvenes.fi. Sähköinen versio E-kirjakauppa Ellibs (www.ellibs.com/fi).

Lisätietoja: Reeta Pöyhtäri, puh. 050 318 5942, reetapoyhtari@uta.fi
Pentti Raittila, puh. 0400 615 212, pentti.raittila@uta.fi